

Zoetermeer, 24 maart 2023

Vragen en antwoorden over de internationale graanhandel en de Graandeal

Het Comité van Graanhandelaren is de brancheorganisatie voor alle bedrijven die actief zijn in de handelsketen van granen, zaden en peulvruchten, diervoeder(grondstoffen) en bio-energie (www.graan.com).

De rol van de graanhandel is dat deze zorgt voor een goede match tussen vraag en aanbod van grondstoffen voor zowel humane consumptie als voor diervoeder. De graanhandel is in staat zich snel en slagvaardig aan te passen aan veranderende omstandigheden (bijvoorbeeld als gevolg van epidemieën en oorlogssituaties) en er voor te zorgen dat de voedsel- en diervoederzekerheid niet in geding komt. De graanhandel werkt met een efficiënt logistiek proces. Elke logistieke verstoring heeft impact op de beschikbaarheid en op de prijs van granen.

Onderstaand geeft Het Comité antwoord op enkele vragen die aan de vereniging in de afgelopen periode zijn gesteld over het functioneren van de (internationale) graanhandel en over de Graandeal.

Vragen en antwoorden

De graanhandel

- **Welke rol speelt Nederland in de wereldwijde graanhandel ?**

Dankzij de ligging en de faciliteiten van de Rotterdamse en Amsterdamse havens en die van Vlissingen én de uitstekende ontsluiting op het achterland (via binnenwateren en wegen/ rails) is Nederland een handelsland en speelt het al decennia een belangrijke rol in o.a. de

graanhandel. In deze havens worden grote hoeveelheden agri-bulk goederen op -en overgeslagen.

Voorbeeld: 6,6 miljoen ton agri-bulk in Amsterdam (2021)¹ en 8,6 miljoen ton agri-bulk in Rotterdam (2021)².

- **Hoeveel en welke agri grondstoffen komen er naar Nederland?**

Jaarlijks worden er zowel in de Nederlandse zeehavens (o.a. Rotterdam, Amsterdam, Vlissingen) agri grondstoffen geïmporteerd. Sommige agrarische grondstoffen worden in het Havengebied verwerkt (o.a. crushfabrieken), een deel is voor Nederlands gebruik, maar het merendeel wordt weer geëxporteerd naar andere EU-landen. Dat zijn vooral Duitsland, België en Frankrijk. Nederland is dus exporteur.

Het betreft granen zoals tarwe, gerst, haver, mais, oliehoudende zaden zoals raapzaad en zonnebloempitten alsmede hun bijproducten (o.a. sojaschroot, raapschroot etc.).

Toelichting: sojaschroot is de gecrushte en vermalen binnenkant van de sojaboon, zonder de buitenste schil en zonder de olie die daarin inzit. Raapschroot is de grondstof die overblijft na de extractie van raapzaad om de olie eruit te halen.

- **Waar worden deze producten voor gebruikt?**

Afhankelijk van de kwaliteit worden granen gebruikt voor humane consumptie of voor diervoeding. Granen die niet geschikt zijn voor humane consumptie gaan naar diervoeding. Dieren krijgen dus de grondstoffen en de bijproducten van grondstoffen die niet geschikt zijn voor humane consumptie.

Voorbeeld: Zo moet bijvoorbeeld tarwe een bepaald eiwitgehalte hebben, wil je er een brood van kunnen bakken.

¹ Portofamsterdam.com/nl/jaarverslag (blz. 16)

² Portofrotterdam.com/jaarverslag-2021 (overslag kerncijfers)

Mais wordt vooral gebruikt in veevoeder, als zetmeelbron. De korrelmais die uit Oekraïne geïmporteerd wordt naar NL is voerkwaliteit.

- **Wat importeert Nederland/EU uit Oekraïne?**

Nederland importeert granen, vooral mais en oliehoudende zaden uit Oekraïne. Het betreft korrelmais met voerkwaliteit.

Voor de oorlog werd in Oekraïne o.a. 35 miljoen ton mais en 25 miljoen ton tarwe verbouwd. Gezamenlijk zijn Oekraïne en Rusland goed voor 30% van de wereldwijde export van granen. Tarwe voor humane consumptie uit Oekraïne en Rusland werd (voor de oorlog) vooral naar het Midden-Oosten en Noord-Afrika geëxporteerd, via relatief korte transportroutes.

Circa 20% van de Oekraïense mais wordt geëxporteerd naar de EU (waaronder Rotterdam), de rest naar China, Egypte en Turkije³.

- **Wat wordt er wereldwijd geïmporteerd uit Rusland ?**

Uit Rusland wordt vooral tarwe geëxporteerd, jaarlijks (voor de oorlog) circa 40 miljoen ton. Daarnaast is Rusland een grote kunstmestproducent en -exporteur. Het produceert kalium- fosfaat- en stikstofhoudende meststoffen. Het produceert 50 miljoen ton meststoffen per jaar, 13% van het wereldwijde totaal.

- **Valt de export van granen uit Rusland onder de sancties?**

In de EU gelden verschillende sancties tegen Rusland, zowel tegen personen als tegen de im- en export van bepaalde goederen⁴. De EU-sancties sluiten voedselvoorraden en meststoffen uitdrukkelijk uit: er zijn geen sancties op de Russische uitvoer van voedsel naar de wereldmarkt.

³ Impacts of the conflict in Ukraine on global food security (blz. 16). Wageningen Economic Research report 2022-052

⁴ rvo.nl/onderwerpen/landen-en-gebieden/rusland/sancties

Vergelijking: Dit zelfde geldt bijvoorbeeld ook voor energie (gas). Voedsel en energie zijn cruciale basisvoorzieningen die zijn uitgesloten van de sancties.

- **Wat is het effect van de oorlog op de graanhandel?**

De oorlog in Oekraïne heeft ervoor gezorgd dat het mondiale evenwicht in graanstromen verder is verstoord. De effecten van verstoring door de Corona crisis waren nog niet voorbij toen in februari de oorlog uitbrak. Door de Corona maatregelen ontstonden er – net als bij andere grondstoffen- transportproblemen. Transportmiddelen waren minder c.q beperkt beschikbaar en daarmee stegen de transport- en verzekeringskosten aanzienlijk. De oorlog in Oekraïne verergerden de transportproblemen en daarmee werd ook de beschikbaarheid van granen verder verstoord.

- **Wat was de reactie van de handel op het uitbreken van de oorlog?**

De handel heeft – voordat de Graanddeal tot stand kwam- er voor gezorgd dat er voldoende alternatieven voorhanden waren. Door granen te importeren vanuit andere continenten, o.a. Noord- en Zuid-Amerika en uit EU-landen. Daarnaast is er met man en macht geprobeerd om toch zoveel mogelijk granen vanuit Oekraïne te exporten via Oost-Europa met trucks en treinen in plaats van via de Zwarte Zee. Dat is met veel kleinere hoeveelheden dan gebruikelijk geëxporteerd worden, gelukt.

Voorbeeld: in een vrachtwagen kan circa 25 mts graan getransporteerd worden, in een zeeschip tussen de 5.000 en 85.000 mts.

De Graanddeal

- **Wat is het belang van de Graanddeal ?**

Door de Graanddeal zijn de transporten via de Zwarte Zee vanuit een 3-tal Oekraïense havens weer mogelijk geworden. Toen de oorlog uitbrak lag de export volledig stil. Dat bracht onzekerheid met zich mee en dat heeft effect op de graanmarkt en de -prijzen.

De deal biedt perspectief voor de Oekraïense boeren, stabiliteit op de mondiale graanmarkt en draagt bij aan de voedselzekerheid. Oekraïense boeren verwerven nu inkomsten die ze hard nodig hebben om zaden, bestrijdingsmiddelen en kunstmest te kopen voor de volgende oogst. Ze kunnen hun granen die in opslag liggen verkopen en verkrijgen daarmee weer opslagcapaciteit.

De Graanddeal is per 19 maart 2023 opnieuw verlengd. Over de duur van de verlening bestaat echter nog onduidelijkheid, 60 of 120 dagen zoals respectievelijk door Rusland en Oekraïne gemeld wordt. Of er (nog) gesproken wordt over een eventuele uitbreiding met een vierde haven in Oekraïne (t.w. Nicolajev) en over nieuwe regels voor de controles bij Istanbul bestaat eveneens onduidelijkheid (*stand per 24 maart 2023*).

Verlening van de Graanddeal met 60 dagen kan opnieuw leiden tot een stijging van de voedselprijzen. Handelaren zullen namelijk wachten met het sturen van schepen. Vanwege de lange wachttijden bij Istanbul (ruim 40 dagen) is er namelijk de kans dat schepen niet meer op tijd geladen kunnen worden, een risico dat men niet zal nemen. De mogelijk financiële schade, t.w. de huur van een schip, kan afhankelijk van de grootte van het schip oplopen van 10.000 tot 100.000 dollar per dag.

- **Het eerste schip dat de Zwarte Zee verliet na de totstandkoming van de Graanddeal bevatte mais en geen tarwe voor arme(re) landen ?**

Het eerste schip dat onder de Graanddeal de Zwarte Zee medio 2022 kon verlaten betrof een schip dat al sinds het uitbreken van de oorlog (in februari) tot het ingaan van de Graanddeal (in juli) in de haven had gelegen. Dit schip was al geladen met mais.

- **Het merendeel van de transporten van de Graanddeal betreft grondstoffen die niet naar arme(re) landen gaan ?**

Het doel van de Graanddeal is het vormen van een humanitaire corridor voor de export van granen, voedsel en kunstmest uit die regio met het oog op de voedselzekerheid. Op de site van het Joint Coördination Centre⁵ is precies na te lezen hoeveel schepen er gegaan zijn naar de arme(re) landen, zoals Egypte, Bangladesh en Soedan. Dit betreft tarwe voor hun dagelijkse broodconsumptie. Voor deze landen is het van belang dat zij over deze grondstoffen kunnen beschikken en ze betaalbaar zijn. Daarnaast is van belang dat hoe meer grondstoffen beschikbaar zijn, hoe meer dat de prijs voor granen drukt.

Indien er meer tarwe voor humaan gebruik in arme(re) landen nodig is, dan zal er in de toekomst meer tarwe verbouwd moeten worden. Het maken van een switch naar andere oogsten, t.w. die van tarwe voor humane consumptie, moet dan wel economisch rendabel zijn voor boeren.

Toelichting: sinds het openen van de graan corridor zijn de graanprijzen met circa 20-25% gezakt, dus zowel voor food als feed. M.a.w. dit maakt granen meer betaalbaar, zeker ook voor de arme(re) landen. Daarom is het belangrijk dat de graan corridor open blijft en zelfs uitgebreid wordt, om het algemene prijsniveau te laten zakken en er meer granen beschikbaar zijn voor de wereldmarkt.

Van groot belang is ook dat de Oekraïense boeren inkomsten verkrijgen door de export van deze grondstoffen zodat ze inkomsten verkrijgen en geld hebben voor zaaizaden, bestrijdingsmiddelen en kunstmest voor de nieuwe oogst. Dat is minstens zo belangrijk omdat er anders in 2023 opnieuw beschikbaarheidsproblemen kunnen optreden.

- **Wat is het effect van de Graanddeal op prijzen?**

Net als bij andere grondstoffen heeft eerst de Coronacrisis en vervolgens de oorlog in Oekraïne voor ontwrichting in de handel gezorgd. Als gevolg van transportproblemen (beperkte beschikbaarheid) stegen transport- en verzekeringskosten. De oorlog verstoortte de graanmarkt verder, transportproblemen verergerden en de beschikbaarheid van granen werd

⁵ www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/background

beprekter. Hierdoor maakte graanprijzen ongekende pieken mee. De graanprijs is nu nog niet op het niveau van voor Corona, maar de prijzen zakken door de Graanddeal. Voor Corona was de prijs voor tarwe basis geleverd Rotterdam circa 160/170 euro. Door Corona en de logistieke problemen steeg de prijs naar € 220-250, vanwege de oorlog steeg de tarwe prijs naar € 420,- (hoogste prijs). Deze ligt nu (24 maart 2023) ongeveer op € 270 geleverd Rotterdam.

De beschikbaarheid van granen en elke beperking in de logistieke keten zijn van invloed op de prijzen.